

หนี้ของชาวนา : ต้นตอานานการพักหนี้เกษตรกร (เรื่องเล่าจากคนรักควาย)

เอี่ยม ทองดี*

หากไม่รวมหนี้สาธารณะนับล้านล้านบาทที่ประเทศไทยค้างชำระแก่ประเทศต่าง ๆ อย่างที่ทราบอยู่ทั่วไปแล้ว “หนี้สินเกษตรกร” เป็นข้อเท็จจริงประการหนึ่งของสังคมไทยที่เกิดขึ้นไม่เคยเว้นวรรคมาแต่โบราณ จนปัจจุบัน “เกษตรกรมีหนี้สินล้นพ้นตัว” เช่นเดียวกับหนี้สินของประเทศที่เกิดจากวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมา พรรคการเมืองจึงได้ยกประเด็น “การพักหนี้เกษตรกร” มาเป็นเงื่อนไขในการหาเสียงเลือกตั้ง (มกราคม 2544) และกลายมาเป็นกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาล ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในปัจจุบัน (พฤษภาคม 2544) ซึ่งในบรรดาเกษตรกรที่เป็นเป้าหมายการพักหนี้ตามกิจกรรมดังกล่าว “ชาวนา” ถือเป็นเกษตรกรกลุ่มใหญ่ ที่มีหนี้สินติดตัวมาแต่บรรพบุรุษและเป็นต้นตอานานการพักหนี้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในฐานะผู้ก่อหนี้และผู้สืบสานแบบแผนพฤติกรรมการเป็นหนี้ของวัฒนธรรมไทย ที่พัฒนาควบคู่มา กับพฤติกรรมด้านอื่น ๆ แต่โบราณ

หนี้ : คำ ความหมายและความเป็นมา

คำว่า “หนี้” โดยทั่วไปมักเข้าใจและหมายถึง “เงินที่ผู้หนึ่งคิดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่ง” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525) ซึ่งหมายถึง “หนี้สิน” หรือเป็นเรื่องของทรัพย์สินเงินทอง หรือการกู้หนี้ยืมสินที่ปรากฏอยู่ทั่วไป เช่น เงินกู้จากธนาคาร กู้เงินนายทุน เป็นหนี้สหกรณ์ ฯลฯ แต่หากพิจารณาความหมายตามบริบทต่างๆ ที่ใช้ในสังคมมาแต่โบราณ คำนี้น่าจะหมายถึง “สิ่งที่ต้องชดใช้” และ/หรือ “เป็นหน้าที่ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ” เพราะเป็นแบบแผนพฤติกรรมของสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ เป็นต้นว่า หนี้บุญคุณ ซึ่งเป็นเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมในกรอบของคาวตัญญู กตเวทิต่อผู้ที่กระทำอุปการะก่อน มีบิดามารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ พระเจ้าแผ่นดิน เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้เป็นสิ่งที่ต้องชดใช้และต้องประพฤติปฏิบัติด้วย หนี้อีกลักษณะ

หนึ่งที่ต้องชดใช้ เช่น “หนี้ชีวิต หนี้กรรม หนี้เวร หนี้บาป หนี้บุญ ฯลฯ” ซึ่งเป็นเรื่องของกฎหมายและการลงโทษ ในทำนองดาต่อดาฟันต่อฟันประการหนึ่ง เป็นเรื่องของสำนึกที่มีต่อกันตามจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ประการหนึ่ง และเป็นเรื่องของความเชื่อ ค่านิยม จินตนาการ ความรู้ อีกประการหนึ่ง เป็นต้นว่า ในอดีตเชื่อกันว่า คนที่ฆ่าคนอื่นถือว่าเป็นหนี้บาปที่ต้องใช้คืนด้วยชีวิต ทั้งชาตินี้และชาติหน้า หากยังไม่ใช้คืนในชาตินี้ ก็ต้องไปใช้คืนชาติหน้า หรือหลังตายก็ต้องไปใช้หนี้บาปในนรก แม้เกิดใหม่อีกครั้งก็ต้องใช้หนี้กรรม หนี้เวร จนได้ ไม่เคยมีว่าใครคิดหนี้แล้วไม่ต้องใช้ ทุกคนต้องใช้คืน ไม่ว่าจะเป็น “หนี้ดี” หรือ “หนี้เสีย” ไม่ว่าจะเป็นถูกหนี คุณภาพดี หรือต่ำ สังคมและวัฒนธรรมนี้ไม่เคยยกเลิกหนี้ให้แก่ผู้ใด ตัวอย่าง :

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

การใช้หนี้ในชาตินี้ “ถ้าชาตินี้เป็นหนี้สินเงินทอง
คนอื่นแล้วไม่จ่ายคืนตายไปเกิดมาชาติหน้าเป็นวัวควาย”
(ประวัติวัดน้ำจี่ 2532, หน้า 32)

การใช้หนี้ในนรก “...ฝูงคนอันทำชั่วด้วยเมื่อยท่ายกดี
ผู้หญิงอันมีผิวแล้วแต่ทำชั่วจากศวกดี คนฝูงนั้นตายไปเกิดใน
นรกฝูงนั้นๆ มีป่าไม้จ้าวป่า ๑ หลายคันทัก ...หญิงและชายฝูง
นั้นปั่นขึ้นไปบนคันจวนัน...หนามจิวบาดคนทุกแห่ง ลงมาก็
ถูกขมบาลเอาหอกแทง อยู่อย่างนั้น...” (ไตรภูมิพระร่วง 2515
หน้า 29)

การใช้หนี้แบบจับพลัด

“เหวี่ยงเหวี่ยงเร่งเร่งเพชรรมาด ฟันให้ห้าวขาดไม่เลี้ยวได้
เสียบใส่ขาหยั่งขึ้นถ่างไว้ ริมสมบัติข้าไทอย่าได้ซ้ำ”
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนประหารขุนไกร หน้า 26)

การใช้หนี้ในชาตินี้ “ที่นาตรงนี้เคยเป็นของตา ฉัน
จำได้ ตายยกที่นาให้ใช้นายทุน และเราก็เช่าที่นามาจนสิ้น
บุญตา สิ้นบุญพ่อ และปัจจุบันฉันอายุ 75 ปีแล้ว ยังเช่าที่นา
ผืนนี้ทำอยู่” (นางสาว พึ่งประชา หมู่ 10 ต.ไร่จิง อ.สามพราน
26 พ.ค. 2544)

ส่วน“การพักหนี้” ประเภท“หนี้บาป หนี้บุญ” นั้น
เป็นการผ่อนปรนที่เกิดขึ้นได้บ้างถ้าลูกหนี้ผู้นั้นได้สร้าง“หนี้
บุญ” เป็นรายได้หรือเครดิตเอาไว้ เช่น กรณีของสัตว์นรก
ชนิดต่างๆ จะมีการเว้นวรรคจากทุกข์ทรมานอันเนื่องมา
จากผลของ “หนี้บุญ” เช่น กรณีฝูงเปรตที่เป็นบริวาร
ของพระเจ้าพิมพิสารอันเป็นที่มาของงานวันสารทเดือน
สิบตามคติความเชื่อของชาวไทยพุทธภาคใต้ ซึ่งเชื่อว่าการ
รอบปีหนึ่ง ๆ เปรตเหล่านั้นได้รับการเว้นวรรคจากการ
ลงโทษใช้หนี้กรรมหรือพักหนี้ให้กลับมาเยี่ยมลูกหลาน
ได้เป็นเวลา 1 เดือน นับตั้งแต่เดือนสิบแรกค้ำหนึ่งไป
จนถึงเดือนสิบวันดับ ช่วงเวลาดังกล่าวลูกหลานจึงต้อง
จัดทำขนมต่างๆหลายอย่างไว้ต้อนรับญาติของตนที่อาจ
จะตกไปเป็นเปรตเหล่านั้น สืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ส่วน“การพักหนี้” ประเภท“หนี้สิน” นั้น มี
ตัวอย่างที่เกิดขึ้นมากมายในสังคมไทย เป็นต้นว่าเรื่อง
ระบบทาส ก็คือการพักหนี้สินรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นและ
ดำเนินมาในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ ปัจจุบันการช่วย
งานต่างๆ หรือการเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม
ต่อครอบครัวหรือกิจการหรือธุรกิจของนายทุนเงินกู้ หรือ
ของกลุ่มผลประโยชน์ หรือพรรคการเมือง ก็จะได้รับ
การพักหนี้หรือปลดหนี้ได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบท

หรือเงื่อนไขในการช่วยเหลือกัน ว่าเป็นอย่างไรสำหรับ
ระบบ รูปแบบ และประเภทของหนี้ สิ่งนี้ได้พัฒนาปรับ
เปลี่ยน ให้ความหลากหลาย สลับซับซ้อน มีโครงสร้าง
ที่เป็นรูปธรรม เป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้หรือนายทุน
อย่างมีประสิทธิภาพมาก มีการบูรณาการและการแบ่ง
แยกระหว่าง “หนี้สิน” กับ “หนี้บุญคุณ” อย่างเป็น
ระบบ การเป็นหนี้บุญคุณมักจะเกิดควบคู่กับหนี้สินเสมอๆ
การทวงหนี้สินจะอ้างเอาหนี้บุญคุณมาเสริมพลังได้อย่าง
กลมกลืน บางอย่างชวานาคเป็นหนี้บุญคุณคนอื่นเพราะ
หนี้สินของตนเอง หรือเพราะเงินของตนเอง บางบริษัท
ทั้งหนี้สินและหนี้บุญคุณถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ
ตามกฎหมาย ซึ่งอำนวยความสะดวกให้ “เจ้าหนี้”
สามารถเรียกคืนหรือบังคับให้ “ลูกหนี้” ใช้หนี้คืนได้เต็มที่
ที่มีสถาบันภาครัฐและภาคเอกชนรองรับ คอยควบคุม
ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด เช่น ระบบทาส
ระบบอุปถัมภ์ ระบบการยึดทรัพย์ ระบบการลงโทษ
ระบบการจำนอง จำน่า สถาบันเงินทุนหลักทรัพย์ ระบบ
ธนาคาร ฯลฯ ซึ่งระบบดังกล่าวได้พัฒนาเจริญเติบโตขึ้น
ในสังคมนี้อย่างมั่นคง จนคนไทยทุก ๆ คนต้องตกเป็น
หนี้อย่างเป็นเครือข่าย ทั้งหนี้บุญคุณและหนี้สินอย่างถ้วน
หน้า ทั้งบุคคล กลุ่ม เอกชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ
เช่น ประเทศไทยเป็นหนี้บุญคุณและหนี้สินอย่างมหาศาล
ต่อประเทศสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2
เป็นต้นมา ชวานาคเป็นหนี้สินและหนี้บุญคุณของนายทุน
มาตั้งแต่โบราณ และถ้าต้องการปลดหนี้มีวิธีเดียวคือเลิก
ทำนา ยกที่นาให้นายทุน

หนี้ของชวานา

“การเกิดมาเป็นชวานาเป็นหนี้ชนิดหนึ่งที่คิดตัว
มาแต่ปางก่อน เป็นบทสรุปอย่างคร่าว ๆ จากคำบอก
เล่าของ “กลุ่มคนรักควาย” อันเป็นที่มาของเรื่อง หนี้ของ
ชวานา: ค้นตำนานการพักหนี้เกษตรกร ในที่นี้

ใครคือ “กลุ่มคนรักควาย” ที่เล่าเรื่องราวหนี้สิน
ของชวานาเอาไว้ คำตอบคือ ชวานาหรืออดีตชวานาที่ยัง
คงเลี้ยงควายด้วยสำนึกแบบพื้นบ้านอยู่ในวิถีชีวิตในปัจจุบัน
ไม่ว่าจะเลี้ยงควายอยู่ด้วยความรักรูปแบบใด เช่น เลี้ยง
เพื่ออนุรักษ์ เลี้ยงเพราะสงสาร เลี้ยงเพราะต้องการใช้
แรงงาน เลี้ยงเพราะเป็นเพื่อน เลี้ยงเพื่อประโยชน์อย่างอื่น ๆ
ถือว่าเป็นกลุ่ม “คนรักควาย” ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะคนกลุ่มนี้

ได้สืบสานอายุควายและเรื่องราววิถีชีวิตแบบพื้นบ้านเอาไว้ให้สังคมปัจจุบันได้ศึกษาเรียนรู้ เป็นฐานคิดและที่มั่นให้แก่วัยรุ่น ซึ่งคนกลุ่มนี้มีอยู่ไม่มาก เมื่อคิดจากจำนวนควายไทยที่มีอยู่ไม่ถึง 2 ล้านตัวในปัจจุบัน โดยคนกลุ่มนี้กำลังทำหน้าที่สำคัญ คือ

- 1) สืบสาน สืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ
- 2) เป็นตัวแทนคนไทยในการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อกตเวทิต่อบรรพบุรุษ ธรรมชาติ แม่โพสพ วัวควาย ดินน้ำลมไฟ ฯลฯ
- 3) ทรงไว้ซึ่งความเป็นไทย เช่น ประเพณี พิธีกรรม คุณธรรม จริยธรรมและเอกลักษณ์ไทย
- 4) เชื่อมต่อยุคสมัยภูมิปัญญาพื้นบ้านกับภูมิปัญญาสมัยใหม่
- 5) เป็นรากฐานและคลังความรู้ให้สังคมนี้ได้เกาะเกี่ยว ศึกษาค้นคว้า เป็นบทเรียน เป็นตัวอย่าง หาทางออก และใช้แก้ปัญหาหาขุมวิฤต

โดยคนรักควายกลุ่มนี้ได้นำข้อเท็จจริงจากส่วนหนึ่งของชีวิตเรื่อง “หนี้ของชาวนา” มาเล่าไว้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า หนี้ของชาวนามีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ คือ ประเภทหนี้บุญคุณ หนี้บาป หนี้บุญ หนี้ชีวิต ฯลฯ ประการหนึ่งและประเภท หนี้สิน ประการหนึ่ง หนี้ประการแรกนั้นคนรักควายได้ยกตัวอย่างหนี้บุญคุณที่ชาวนามีต่อควาย ส่วนหนี้สินนั้นกลุ่มคนรักควายได้เล่าถึงเรื่องราวการเป็นหนี้ต่อนายทุนไว้อย่างน่าสนใจ

หนี้บุญคุณต่อควาย

ลุงเทียน - ป้าสมใจ โคมอญ¹ คนรักควายที่สร้างตำนานการเปิดพัฒมไถ่ขังให้ควายตลอดคืน เป็นความรักความผูกพันที่องอาจบนสำนึกในความกตัญญู กตเวทิต์ ลุงและป้าเป็นเจ้าของควายเก่า 3 ตัว แห่งชุมชนหลังวัดนครขึ้นชุม จังหวัดนครปฐม ได้บอกเล่าถึงเรื่องราวของความรักที่มีต่อควายไว้บางตอนว่า

“ควายเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีบุญคุณกับคนเรามาก่อน ชีวิตคนเราอยู่รอดเติบโตมาพบรถไถนาเดินตามและสิ่งต่างๆ ในปัจจุบันได้เพราะควาย ป้ากับควายมองดารู้ใจ แต่ยากที่จะอธิบายความรู้สึกในเรื่องนี้ให้คนสมัยนี้เข้าใจ”

ลุงปรีศ เพชรละอ² เจ้าของควายฝูง 20 ตัว ณ

ชุมชนวัดน้อยเจริญสุข เจ้าของฉายา “ธรรมดาที่ไม่ธรรมดา” สำหรับคนวัย 67 ปี ซึ่งถ้าเป็นข้าราชการรัฐเลิกใช้งานไปแล้ว หรือถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปก็ต้องพึ่งพาถูกหลานให้เลี้ยงดูตามบุญตามกรรม แต่นี่ลุงปรีศผู้ทำให้อายุเป็นเพียงตัวเลข เพราะลุงยังสามารถหาเงินเลี้ยงตัวเองได้อย่างพอเพียงแถมเกื้อกูลถูกหลานได้ด้วย ลุงปรีศยืนอยู่บนเส้นทางแห่งความรักที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันระหว่าง “คนกับควาย” บนความคิด “คนก็อยู่รอดควายก็อยู่รอด”

ลุงคำ - ป้ากิ่ง ตะโกเนียม³ คนรักควายยิ่งชีวิต ผู้ซึ่งเคยลุยสมรภูมิสงครามญี่ปุ่น เคยอุทิศชีวิตเพื่อชาติ เพื่ออุดมการณ์ของชาติ ออกศึกสงครามร่วมกับทหารญี่ปุ่นเป็นเวลานาน บัดนี้ อายุ 87 ปีแล้ว ตั้งใจใช้ชีวิตวาระสุดท้ายเพื่อใช้หนี้บุญคุณควาย โดยถือคติว่าถ้า “ลุงกับป้ายังอยู่ ควายต้องอยู่ด้วย”

“ลุงเกิดมาจำความเรื่องควายได้เท่า ๆ กับเรื่องราวของพ่อแม่พี่น้องเพื่อนบ้าน เพราะครอบครัวพ่อแม่มีควายเป็นของตนเองมาแต่เดิม ไม่เหมือนบางครอบครัวที่ต้องเช่าควายคนอื่นใช้ พอถึงหน้าดวงหน้าลานจึงเอาข้าวใช้ค่าเช่าควาย การที่เรามีควายใช้เอง เป็นความภูมิใจยิ่งประการหนึ่งของลูกผู้ชายชาวนา”

ลุงไย - ป้าอุดม ตะโกเผือก⁴ สองลุงป้าผู้รักควายเกินร้อยเจ้าของคอกควายที่สะอาดที่สุด น่ายุติที่สุด และเจ้าของบริเวณบ้านที่ยังคงเอกลักษณ์บ้านในชนบทไทยไว้ได้อย่างสวยงาม ร่มเย็น เสียงกอไผ่สีซอยามเที่ยงวัน มีกระแต กระรอกและนกปรอดส่งเสียงดังอยู่รอบบ้าน ทั้งๆ ที่บ้านตั้งอยู่ไม่ห่างชุมชนใหญ่ และถนนเพชรเกษมไม่มากนัก แต่เมื่ออยู่ในบริเวณบ้านแล้วรู้สึกราวกับว่าอยู่ในชนบทห่างไกล ลุงและป้าได้กล่าวถึงความรักควายไว้บางตอนว่า

“ป้าไม่รู้เหมือนกันว่าทำไมจึงรักควาย ความรักความผูกพันกับควายเป็นมาแต่เมื่อไหร่ไม่รู้ รู้แต่ว่าเกิดมาในครอบครัวที่ต้องเลี้ยงควาย เมื่อมีควายทำให้อบอุ่นใจ เมื่อขายควายก็เหงาใจทุกครั้ง และทำใจไม่ได้ที่จะเลิกเลี้ยงควาย แม้ว่าเลิกใช้แรงงานควายในไร่นามาแล้วร่วม 20 ปีก็ตาม มันคงเป็นเพราะชีวิตป้าเติบโตมากับควาย ควายคือส่วนหนึ่งที่เลี้ยงดูป้า และช่วยป้าเลี้ยงดูลูก ๆ ก็เป็นไปได้”

กลุ่มคนรักควายได้เล่าถึงภาวะหนี้บุญคุณที่ตัว

เองมีต่อควายอย่างภาคภูมิใจ คั่นเค้น คีใจ พอใจ และแสดงออกอย่างชัดเจนว่ามีความสุขกับการได้เป็นหนี้บุญคุณดังกล่าว คนรักควายหลายคนถึงกับตั้งปณิธานว่า “จะเลี้ยงควายเพื่อตอบแทนบุญคุณไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่”

หนี้สินต่อนายทุน

เรื่องราว “หนี้สินของชาวนาต่อนายทุน” จากคำบอกเล่าของกลุ่มคนรักควาย ซึ่งเป็นอดีตชาวนาสามารถกล่าวสรุปอย่างกว้างๆ ในเบื้องต้นได้ว่า ชีวิตชาวนาไม่เคยปลอดหนี้และนายทุน ทั้งในระบบและนอกระบบ ทั้งนายทุนในหมู่บ้านและนายธนาคารในโลกวงจรหนี้สินคือทางเดินของชาวนาจากชีวิตสู่ชีวิต จากอดีตสู่ปัจจุบันเป็นวงจรแห่งความทุกข์ยากที่ไม่เคยเว้นวรรคยากที่จะเข้าใจถ้ายังคิดอยู่ในภาพ “ทุ่งรวงทอง” หรือ “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” แต่เพียงผิวเผิน

“สมัยก่อนคนเป็นหนี้เป็นสินเหมือนปัจจุบัน คนต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยและคนไทยที่พอมืออันจะกินชอบค้าเงิน โดยอาศัยอำนาจรัฐและอิทธิพลมีมาบังคับชาวนาลูกหนี้ในลักษณะต่าง ๆ ครอบครัวยุมี ปัญหาเรื่องหนี้สินมาโดยตลอด สมัยอยู่กับพ่อแม่ ทำนาบางปีข้าวดี บางปีน้ำท่วม ปีไหนน้ำท่วมจะไม่ได้ข้าว ไม่มีอะไรกินต้องกู้เงินซื้อข้าวหรือซื้อข้าวเป็นเงินเชื่อมากิน การจะไปกู้เงินหรือซื้อข้าวของคนอื่นมากินจะต้องเอาโฉนดที่ดินไปวางมัดจำไว้กับเขาก่อน เขาจึงให้เรากู้หรือซื้อเงินเชื่อได้ และเมื่อเขาให้เราคิดหักดอกเบี้ยพร้อมเสร็จ หากเงินที่กู้มานั้นไม่สามารถใช้คืนในปีต่อไปได้ ดอกจะทบต้นต่อไปทุกปีๆ ในที่สุดหนี้สินมากขึ้นไม่มีปัญญาจ่ายคืนพ่อแม่จึงยกที่นา 26 ไร่ให้หนี้เขาไป” ลุงคำเล่าให้ฟังถึงวิถีชีวิตคนรักควายในอดีต

“เมื่อแต่งงานมีครอบครัวของตนเอง ปัญหาหนี้สินยังตามมาอีก ไม่มีเงินใช้ ยืมเงินเขามาปลูกบ้านหลังนี้ และบวชลูกคนหนึ่ง คิดหนี้เขามาเร่ร่อนจนต้องขายที่ 1 ไร่ให้หนี้สินพอมดพอดี สมัยก่อนหาเงินยาก การยืมเงินคนอื่นต้องให้เขายึดทรัพย์สินไว้ก่อน” ลุงคำกล่าวเพิ่มเติม

“ชีวิตคนเมื่อก่อนนี้ลำบากมาก ไม่มีรายได้อื่นนอกจากการทำนา ไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นใดมากนัก เมื่อไม่มีอะไรกินต้องกู้เงินมากินล่วงหน้า ครั้นถึงหน้าลานนายทุนเอากระสอบมาดวงข้าวจากลานเอง

ครั้นพอถึงหน้าลานปีต่อมาเราก็ไม่มีอะไรกินอีก ต้องไปยืมเขาอีก หน้าลานปีต่อมาเขาก็มาดวงเอาอีก วนเวียนเป็นเช่นนี้ทุกปีๆ จนกว่าเขาจะมายึดที่นาเรา หนี้สินจึงจะยุติอย่างลุล่วงจิตใจเลิกทำนาจึงหลุดหนี้ และรู้สึกว่าการมีชีวิตมีสุขขึ้น” ลุงปรีศเล่าไว้ตอนหนึ่ง เมื่อพูดถึงวิถีชีวิตในอดีตของคนรักควาย

“ในชุมชนนี้คนค้าเงินเขาเป็นคนมาจากเมืองอื่น เขามาตะกร้าใบ เสื่อผืน มาทำนาบนหลังเราจนร่ำรวยแต่เดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว เหลือแต่ลูกๆ ซึ่งถูกเขาทุกคนก็ร่ำรวยทั้งนั้น ใครคิดหนี้ไม่คืนเงินให้ตามสัญญาเขาจับที่นาที่ดินเขาหาผู้ใหญ่บ้าน คำนันมาบังคับ คนในหมู่บ้านหลายคนถูกริบที่ดินไป กลายเป็นคนจนไม่มีที่ทำกินสืบมาถึงลูกหลานจนทุกวันนี้” ป้ากิ่งกล่าวเพิ่มเติม

“การยืมหรือซื้อของเงินเชื่อนั้น ยืมเงิน 10 บาท คิดดอกเบี้ย 5 บาท ต่อฤดูกาลทำนา เขาคิดเอาเอง พอไปเอาเงิน เราเอาของมาสิบบาท เขาคิดราคาสิบห้าบาท เราต้องเป็นหนี้เขา 15 บาท การซื้อของก็เป็นอย่างเดียวกัน คือซื้อเชื่อไว้ให้หน้าลาน ของราคา 10 บาท คิดราคา 15 บาท เมื่อถึงหน้าลานเขาจะดวงเอาข้าวตามราคา 15 บาท ซึ่งช่วงเวลานั้นหมายถึงจากหน้าทำนามาสู่หน้าลานเท่านั้น ไม่ใช่ 12 เดือน” ป้ากิ่งเล่าถึงยุทธการค้าเงินของนายทุนในชุมชน

“ข้าวในสมัยนั้นราคาสามถึงร้อย ยิ่งตอนญี่ปุ่นขึ้น ข้าวราคาถูกลงมาก ถ้าเราไม่ตกลงตามเงื่อนไขที่นายทุนกำหนดไว้ เขาก็ไม่ให้เงินหรือสิ่งของแก่เรา เราไม่ได้กินของเขา เราไปพึ่งคนอื่นก็ยากลำบาก สิ่งของจำเป็นที่ต้องซื้อหามากิน เช่น กับข้าว กะปิ หอม กระเทียมที่ใช้ในครัวไฟทุกวัน เป็นของที่เขาไม่ได้และปลูกเองไม่ได้” ป้าอุดมเล่าถึงวิถีการดำรงชีพและสิ่งจำเป็นในชีวิตสมัยเมื่อยังอยู่กับแม่

“ตอนหน้าลาน เขามาดวงจนหมดหนี้ หรือหมดข้าว เราต้องให้เขาดวง เขายืนดูด้วยใจห่อเหี่ยว แต่ไม่กล้าหักท้วงเพราะวันหน้าเมื่อเราไม่มีกิน เราจะไม่มีที่พึ่งพิง นายทุนบางคนดวงจนข้าวหมดลาน แล้วทำเป็นมีน้ำใจ ไม่เอาข้าวไปหมด แต่คิดเป็นหนี้ดอกเบี้ยทบต้นไว้ คือส่วนที่ยังค้างอยู่เท่าไรห่อหุ้มเป็นเงินต้นและคิดดอกเบี้ยตามที่กำหนด ซึ่งเจ้าของข้าวก็ต้องยอม เพราะต้องการข้าวไว้ให้ครอบครัวกิน ไม่เช่นนั้นจะทุกข์หนักอีก ถ้า

ไม่มีข้าวกินตั้งแต่หลังเก็บเกี่ยวหมายถึงความทุกข์ใหญ่หลวงของครอบครัว การที่เจ้าหน่อหนูโถมในลักษณะดังกล่าว นับว่ามีบุญคุณมากแล้ว ครอบครัวเป็นหนี้บุญคุณต่อเขาอย่างหาที่สุดมิได้” เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงกับครอบครัวลุงดำ

“เลิกทำนาเพื่อหนีหนี้สิน” “ครอบครัวลุง (ดำ) เลิกทำนาไปแล้ว 20 ปีแล้ว แต่ยังไม่เลิกเลี้ยงควายที่เคยใช้งาน ซึ่งเหลือรอดมาถึงปัจจุบัน 1 ตัว และลูกคอกเหล่านอกที่เกิดมาภายหลังเลิกไถนาแล้ว ไม่เคยได้ใช้งานในไถนา 4 ตัว รวมเป็น 5 ตัว แต่ตอนหลังเกิดลูกไม่ออกตายไป 2 ตัว และงูกัดตาย 1 ตัว ปัจจุบัน (พ.ศ.2543) จึงเหลือควายอยู่ 2 ตัว เมื่อไม่ทำนาก็ไม่เป็นหนี้เงินทอง แต่หนี้บุญคุณที่มีต่อควายยากจะชดใช้ได้หมด จึงยังคงเลี้ยงควายสืบไป หากไม่มีควายในวันก่อนวันที่พ่อแม่เลี้ยงเรามา หรือวันที่เราเลี้ยงครอบครัวเราเอง เราคงจะมีความยากลำบากอย่างหนักและอาจจะไม่มีชีวิตมาถึงวันนี้ก็ได้”

“แต่ก่อนนี้ปีหนึ่ง ๆ ป่า (กิ่ง) ไม่มีเงินเหลือเก็บเลย ทุกวันนี้ป่าก็ยังไม่มีเงินฝากธนาคาร เกิดมาไม่เคยมีสมุคธนาคาร ที่ดินที่เหลือรอดมา 4 ไร่ ยกให้ลูกชายแล้ว ส่วนที่บ้านนี้ก็โอนให้ลูกสาวแล้ว แต่ลูกชายไม่ได้ทำนาปรับที่นาเป็นบ่อปลา”

“ทุกวันนี้ป่า (กิ่ง) ไม่เป็นหนี้หนี้สินแล้ว แต่ยังเป็นหนี้บุญคุณควายเท่านั้น”

ลุงเทียน - ป้าสมใจ โคมอญ กล่าวถึงหนี้สินและการทำนายุคใหม่ไว้ว่า

“ชีวิตชาวนาไม่ว่าสมัยนี้หรือสมัยไหนมีแต่ทุกข์เต็มอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องหนี้สิน ลุงรับประกันว่าชาวนามีหนี้สินทุกครอบครัวตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบัน อย่างที่บ้านก็เป็นหนี้คนอื่นมาโดยตลอด พอเริ่มฤดูกาลทำนาก็เริ่มเป็นหนี้คนอื่นแล้ว พอหน้าดวงหน้าลานหมดหนี้สินกันทีหนึ่ง ซึ่งที่ครอบครัวลุงไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไร เพราะทุกปีได้ข้าวเพียงพอที่จะชำระหนี้และเหลือข้าวไว้กินในครอบครัวตลอดปี แต่ครอบครัวคนอื่น ๆ ทุกข์มากกว่าเราเป็นไหน ๆ บางครอบครัวบางปีไม่มีข้าวกิน ต้องยืมข้าวคนอื่นกิน จนในที่สุดต้องยกที่นาเป็นค้ำหนี้เลิกทำนา รับจ้างกินไปวัน ๆ คิดว่าเป็นชาวนา”

“หนี้สินที่หนักๆ ของครอบครัวลุง คือการซื้อที่ดินนาเพิ่ม ประมาณ 20 ไร่ ซึ่งน้อยนักที่ชาวนาจะมี

โอกาสซื้อที่ดินเพิ่มได้ ลุงต้องทำนาใช้หนี้อยู่หลายปี ซื้อเขมาสมัยนั้นราคาไร่ละ 2,700 บาท ซึ่งถือว่าแพงมาก แต่ก็ตัดสินใจซื้อไม่เช่นนั้นลูกๆ จะลำบาก เงินกู้สมัยก่อนคิดดอกเบี้ยแพงมากด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซื้อของเงินเชื่อ จ่ายเงินหน้าลานนั้น คิดดอกเบี้ยจะร้อยละ 50 นายทุนจะคิดราคาเพิ่มจากราคาปกติทันที เช่น ราคาปกติ 10 บาท ราคาหน้าลานหรือหน้าดวง ต้องเป็น 15 บาท คิดดอกเบี้ย 5 บาท คนยากจนไม่มีจะกิน ไม่มีทางเลือก ชาวนาจำนวนมากต้องเป็นหนี้วนเวียนอยู่อย่างนี้ทุกปี ในที่สุดเมื่อมีโอกาสทำงานอื่นที่พอมีเงินมากกว่าเขาจึงเลิกทำนา พอโรงงานและการจ้างงานมีมากขึ้น หลายคนเลิกทำนา เลิกหนี้สินโดยการขายที่นา เหลือที่อยู่เท่าไรก็เท่านั้น ขอให้หมดหนี้ก็พอแล้ว บางคนขายหมดเหลือเฉพาะที่อยู่อาศัยอย่างเดียว”

“ส่วนเรื่องการทำนานั้นปัจจุบันบางปีถูกคนโคกก็ยังทำนาอยู่ แต่การทำนาสมัยนี้ทำง่าย อะไร ๆ ก็จ้างเขาทั้งหมด เป็นชาวนาเพียงแค่นี้ก็สำเร็จแล้ว ไม่ต้องบุกน้ำลุยโคลนตากแดดกรำฝน ข้าวปลูกก็ซื้อ เติบโตดินก็จ้าง หว่านข้าวก็จ้าง หว่านปุ๋ยก็ซื้อ และยาป้องกันเพลี้ยจ้างทั้งหมดรวมไปถึงเก็บเกี่ยวมัดและขนส่งไปขายที่โรงสี ทั้งหมดสำเร็จลงได้เพราะการว่าจ้าง สุดท้ายขายข้าวแล้วได้เงินมาเท่าไรจึงหักค่าจ้างค่าใช้จ่ายออกไป ผลปรากฏว่าขาดทุนแทบทุกครั้ง แต่ด้วยสำนึกรับผิดชอบในความเป็นชาวนาที่สืบมาโดยสายเลือด แม้รู้ว่าทำนาแล้วขาดทุนแต่ลูกหลานชาวนายังคงพยายามสืบทอดมรดกภาระหน้าที่ในการทำนาเลี้ยงโลกสืบต่อไป”

“การขายข้าว” ลุงปรีศเล่าว่า “ชีวิตการเป็นชาวนาในสมัยก่อน ไม่ว่าครอบครัวใครๆ ก็ลำบากแสนสาหัส พอเริ่มทำนาก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินก่อนแล้ว เอามากินมาใช้ในการทำนา เพราะในครอบครัวชาวนาไม่มีเงิน เมื่อเริ่มฤดูกาลทำนาก็เป็นช่วงที่เงินที่ได้จากขายข้าวในฤดูกาลที่แล้วหมดลงแล้วซึ่งเงินที่ขายได้ก็ใช้หนี้บ้างใช้อย่างอื่นบ้าง อันที่จริงบางครอบครัวไม่ได้เห็นเงินเลย เพราะเอาเงินเขมาใช้ตั้งแต่ปีที่แล้ว ตอนลงทำนา เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จได้แก่จึงมาดวงข้าวจากลานไป เรารีดดูอย่างใจหาย คิดถึงยามไถปลูกบำรุงรักษาเก็บเกี่ยวจนกว่ามาเป็นเมล็ดที่สวายนางแสนยากลำบาก ต้องอดทนข้ามปี พอเป็นเมล็ดอยู่ในลานไม่ก็เวลาก็ถูกคนอื่นมาเอาไปอย่างไม่

ยุคธรรมมานัก ลุงทำมา 40 กว่าปี พบกับสภาพ
อย่างนี้ทุกฤดูกาล ในใจร้อนแต่ต้องระงับไว้ เพราะ
เชื่อว่าเราจะอยู่เพียงวันนี้ วันพรุ่งนี้ถ้าเดือดร้อนแล้วเราจะ
พึ่งใคร”

“รัฐในสมัยนั้นไม่ได้ช่วยอะไรเลย ถ้าแก่โรงสี
ก็คราคา”

“ถ้าไม่เป็นหนี้สินแล้วแก่หรือพ่อค้าก็จะไม่ถูกกด
ราคามากนัก เพราะถ้าเราไม่พอใจก็สามารถเก็บข้าวไว้ใน
ยุ้งได้ ทุกครอบครัวมียุ้ง เมื่อเอาข้าวใส่ยุ้งได้ ก็สามารถ
ต่อรองราคาได้ เพราะเราไม่เดือดร้อน มียุ้งนางเอง ถ้า
ได้ราคาไม่ถูกใจ ไม่ขาย ยิ่งข้าวสมัยก่อน สะอาด เก็บ
ได้ง่าย เรามีสิทธิ์ไม่ยอมพ่อค้าได้ เว้นเสียแต่เรากู้เงินมา”

“อย่างไรก็ตามพ่อค้าข้าวในอดีตยังกดราคาได้
ไม่เท่าปัจจุบัน ปัจจุบันคนไม่มียุ้งข้าว ไม่มีอะไรต่อรอง
กับพ่อค้า ถ้าไม่ขายฝากไว้ที่โรงสี ต้องหักค่านันท์”

ลุงเทียนเล่าเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า “แต่เดิม คน
ที่ไม่มีหนี้สิน เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วจึงเอาข้าวขึ้นยุ้ง ถึงฤดูเปิด
ยุ้งประมาณเดือนสี่ พ่อค้าข้าวจากแม่น้ำ (ท่าจีน) พายเรือ
มาตามลำคลองแบบเมื่อเอ๋ยเมื่อนั้น” คือไม่เร่งรีบ มาซื้อ
ข้าวถึงบ้านเรือน พ่อค้าซื้อไปขายแก่โรงสีอีกต่อหนึ่ง
พ่อค้าบางคนมาซื้อข้าว เงินเชื่อ ค่อยเอาเงินมาให้ตอนหลัง
ต้องเอาข้าวไปส่งโรงสีก่อนจึงจะเอาเงินมาให้ ซึ่งเจ้าของ
ข้าวก็ไว้ใจ แต่เราก็ไม่ได้เอาข้าวไปขายให้โรงสีเอง
คนที่มาซื้อข้าวส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีน และมักจะ
ชอบพอกับเจ้าของข้าว ซื้อขายข้าวเป็นประจำทุกปี”

การเช่าที่นา

การเช่าที่นาทำกินเป็นทางออกเดียวของครอบครัว
ที่ถูกยึดที่นา ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้พบได้ทั่วไปอย่างลุงสุรินทร์
ชนประชา และครอบครัว ในตำบลบางกระทิก อำเภอ
สามพราน ได้เล่าให้ฟังว่า ที่ดินนาที่ครอบครัวทำอยู่ใน
ปัจจุบัน เดิมทีเหล่านี้อยู่เป็นของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย มา

หนี้สินชาวนา : ต้นตอของการพักหนี้เกษตรกร

จากคำบอกเล่าของคนรักควาย ดังได้นำเสนอมาข้างต้น เป็นเพียงข้อเท็จจริงมุมหนึ่งของชีวิตคนรักควายเท่านั้น
ที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นข้อมูลให้แก่ผู้อ่านโดยตรง ไม่ได้วิเคราะห์สรุป หรือขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่ง เพียงแต่นำมาเล่าสู่กัน
ฟังว่า เรื่องหนี้สินของชาวนานั้นมีมาแต่โบราณ และระบบหนี้สินดังกล่าวได้ผลักดันให้ชาวนาจำนวนมากต้องตกเป็นทาส
ในลักษณะต่างๆ ต้องกลายเป็นคนยากจนไม่มีที่ดินทำกิน ต้องตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มอิทธิพล ต้องตกเป็นหนี้สินหนี้
บุญคุณของใครต่อใครที่ไม่เคยคลี่คลายถึงปัจจุบัน โดยที่หนี้บางอย่างชาวนาพอใจ ดีใจที่ได้ใช้หนี้ เช่นหนี้บุญคุณควาย
แต่หนี้บางอย่างทำให้ชาวนาสิ้นเนื้อประดาตัว กลายเป็นคนจนอย่างถาวร เช่นหนี้สินนายทุน ธนาคาร เป็นต้น

ก่อน แต่ต่อมาได้ขายให้กับนายทุนเป็นการใช้หนี้ จนหมด
ครอบครัวในปัจจุบันจึงต้องเช่านาทำ เจ้าของที่ดินคิดค่า
เช่าไร่ละ 10 ถึงข้าวเปลือกต่อปี ครอบครัวทำกินมา
อย่างนี้นานแล้ว สภาพความเป็นอยู่ก็ยากจนมีหนี้สิน
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ถูกหลอกลวงโอกาสในการศึกษา
ต้องทำงานหนัก ทำนา 2 ปีห้าครั้งก็ยังไม่เคยหลุดหนี้
ฐานะของครอบครัวก็ไม่ดีขึ้น

บางครอบครัว เช่าที่นายทุนทำมานานจนลูก
แต่งงานออกเรือน ครอบครัวจึงแบ่งนาเช่านั้นให้เป็น
มรดกแก่ครอบครัวใหม่ เป็นทายาทเช่าที่นาสืบต่อไป

อนึ่งชาวนาหลายครอบครัวต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น
เพราะเจ้าของที่นาขายที่ให้กับคนอื่น อย่างไรก็ตาม ชาวนา
ยังรู้สึกผูกพันกับการได้ทำนา แม้ทำนาแล้วขาดทุน ทำ
นาแล้วเหนื่อย เป็นชาวนาแล้วยากจน ก็ยังพอใจที่จะทำ
นาต่อไป ช่างเป็นเรื่องโชคชะตาของสังคมไทยที่ยังคงมีคน
ผูกพันกับการทำนาอยู่อย่างเหนียวแน่น

ตาย หรือไม่ก็เลิกทำนาจึงจะพักหนี้ได้ถาวร

กลุ่มคนรักควายได้สะท้อนความคิดและความหวัง
ไว้ว่า “ถ้าอยากจะหมดหนี้ ต้องเลิกทำนา ชาวนาในปัจจุบัน
แม้ดูเหมือนว่าจะเหนื่อย(กาย) น้อยกว่าอดีต แต่จิตใจยัง
ต้องทนทุกข์เหมือนเดิม เพราะการทำนาทุกวันนี้ต้อง
ลงทุนสูง ราคาข้าวไม่แน่นอน และมีรายได้ไม่มาก การ
ทำนาจึงเหมาะสมที่จะเป็นอาชีพเสริมของครอบครัวมาก
กว่าเป็นอาชีพหลักอีกต่อไป”

“การพักหนี้ ก็ชั่วจะหลุดหนี้ トラบได้ก็ยังเป็น
ชาวนาก็ยังคงมีหนี้ไปจนตาย หนี้ธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์ มีการทำประกันชีวิตไว้แล้วว่เมื่อตายลงจะได้
เงินค่าทำศพที่สมาชิกช่วยเหลือมาใช้หนี้ธนาคาร เหลือเท่า
ไหร่จึงได้แก่ญาติหรือถูกหลอกลวงมาใช้ในการนสพ ตายเท่านั้น
จึงจะหลุดหนี้หรือพักหนี้ได้ถาวร” ลุงปรีศ เพชรละออ
คนรักควาย ในอำเภอนครชัยศรี กล่าวไว้

เชิงอรอด

¹ ลุงเทียน- ป้าสมใจ โคมอญ

ภูมิลำเนา และชาติกำเนิด ป้าสมใจ โคมอญ บอกว่า “ปัจจุบันอยู่บ้านหลังนี้ เลขที่ 4 หมู่ 7 ตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110 อายุได้ 72 ปีแล้ว เกิดปีเถาะ จำวันเกิดเดือนเกิดไม่ได้ พ่อแม่ไม่ได้บอกไว้ วันเดือนปีที่ปรากฏในโรงเรียนไม่ตรงตามข้อเท็จจริงหรอก คนสมัยก่อนไม่ได้สนใจที่จะจำวันคืนเดือนปีเกิดเท่าไร ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้ มีการบันทึกละเอียด แม้แต่ยามตกฟากก็ยังบันทึก วันก่อนเห็นเด็กออกโทรทัศน์จำปฏิทิน 100 ปีได้ เก่งจริง ๆ”

“เดิมเกิดที่ตลาดท่าเตียน บนฝั่งแม่น้ำท่าจีน ข้างวัดท่าพล ตำบลบางกระทิก (อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม) เข้าเรียนชั้น ป.1 ที่โรงเรียนวัดท่าพล แต่เนื่องจากแม่มีที่นาที่นี่ จึงย้ายบ้านมาอยู่ที่กระทุ่มล้ม เมื่อขึ้นชั้น ป.2 จึงย้ายมาเรียนที่โรงเรียนที่นี่ ซึ่งเมื่อก่อนสร้างเป็นโรงเรียนมาจากในพื้นที่สาธารณะของชุมชน เรียนจนกระทั่งจบชั้น ป.4”

ป้าสมใจ แต่งงานกับลุงเทียน โคมอญ เมื่ออายุ 20 ปี(ตอนนั้นลุงเทียนอายุ 22 ปี) อยู่กินมีลูกด้วยกัน 6 คน หญิง 3 ชาย 3 ชายเสียชีวิตไป 1 คน เมื่อแต่งงานกับลุงเทียนแล้วจึงแยกจากพ่อแม่(พ่อแม่อยู่กับพี่ชายคนที่มีนา 70 ไร่) มาอยู่กับครอบครัวลุงเทียนใกล้คลองบางกระทิก ที่จริงลุงเทียนมีศักดิ์เป็นพี่น้องกัน”

ส่วนลุงเทียน โคมอญ อายุ 74 ปี มีพี่น้องท้องเดียวกัน 8 คน ทุกวันนี้มีเหลืออยู่ 6 คน ต่างคนต่างมีครอบครัวมีลูกหลาน ซึ่งทุกคนอยู่ในหมู่บ้านนี้ เดิมพ่อแม่เป็นคนในหมู่บ้านนี้ ตอนนี้อยู่พ่อแม่เสียชีวิตหมดแล้ว

² ลุงปรีศ เพชรละออ

ใช้ชีวิตร่วมกับควายมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 44 ปีแล้ว นับตั้งแต่ลาสิกขาบทแล้วจึงซื้อควายมาเลี้ยงไว้ใช้งาน ในไร่นา 1 ตัว เกิดปีระกา พ.ศ. เท่าไรจำไม่ได้ ปัจจุบันอายุ 66 ปี อยู่บ้านเลขที่ 4 หมู่ 4 ตำบลท่าพล อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้เรียนหนังสือเพียง ป.4 มีความรู้พออ่านออกเขียนได้ มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกันกับแม่ 9 คน ลุงเป็นคนี่ 2 พ่อชื่อนายปลั่ง เพชรละออ แม่ชื่อนางยิ้ม พ่อกับแม่ยึดอาชีพขายของเร่ในลำคลองเป็นหลักในการเลี้ยงชีพ ชีวิตครอบครัวแต่งงานเมื่ออายุ 50 ปี ภรรยาเป็นสาวจากจังหวัดยโสธร ไม่มีลูกด้วยกัน ปัจจุบันแยกกันอยู่ มีควายอยู่ 20 ตัวในปัจจุบัน

³ ลุงคำ - ป้ากิ่ง ตะโกเนียม

ลุงคำ ตะโกเนียม เคยเป็นทหารผ่านศึกสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปร่วมรบในภาคเหนือ 7 ปี สุดท้ายสงครามเลิกเดินเท้าเปล่ากลับบ้าน แต่บัตรประจำตัวหาย จึงไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การทหารผ่านศึกแต่อย่างใด ปัจจุบันอายุ 87 ปี เคยบวชเรียน 1 พรรษา การศึกษาพออ่านออกเขียนได้ อยู่บ้านเลขที่ 25 หมู่ 3 ตำบลศิระทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แต่งงานกับป้ากิ่งหลังกลับมาจากสงครามแล้ว ส่วนป้ากิ่งปัจจุบันอายุ 84 ปี อ่านหนังสือไม่ได้ ครอบครัวลุงคำ-ป้ากิ่งมีลูก 2 คน

⁴ ลุงไย - ป้าอุดม ตะโกเผือก

อยู่บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 3 ตำบลสีระหนอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันป้าอุดม อายุ 66 ปี ส่วนลุงไย อายุ 67 ปี แต่งงานกันมาตั้งแต่ป้าอุดมอายุ 20 ปี เดิมป้าอุดมเป็นลูกสาวชาวนาที่ตำบลจี่วรายในอำเภอเดียวกัน ครั้นแต่งงานแล้วย้ายมาอยู่กับลุงไย การศึกษาจบชั้นประถม ทั้งคู่ มีลูกทั้งหมด 6 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน ลูกจบการศึกษาระดับปริญญาตรี 3 คน ประกาศนียบัตรชั้นสูง 2 คน และประถมศึกษา 1 คน ทุกวันนี้ลูกรับราชการ 3 คน ทำงานเอกชน 2 คน ทำการเกษตร 1 คน

⁵ นายสุรินทร์ ชนประชา

บ้านเลขที่ 7 หมู่ 6 ตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม